

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: [Hatrany Lajos]

Cím: A nemzet halottja

Forrás: Pesti Napló

Bp
(Hely)

19.1.28
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Old

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Ady Endre

Idő

1919

A nemzet halottja

Hallom, hallom
Olcsó beszédüket.
Ha akarom, nem hallom,
Fejemet szegve tartom,
S előttünk egy holt magyar ur
Táltos lovon üget...

(hl) Ma még hallgatni kell a bajtársról, a drága barátáról. Ma még arra sincs idő, erőnk sincs hozzá, hogy szót szöljünk az íróról, ki Balassa Bálintok, Berzsenyiek, Csokonayak, Vörösmartyk és Petőfik fajtájából volt közénk szakadt nem méltatlan, nagykoru utód. A mai nap csak a tompa fájdalomé. S ez alatt a fájdalom alatt csak az öntudatlan ösztön mozog még, a halált túlélő életé, mely a halott halálát tényül még nem fogadja el. Mert nem lehet, hogy örökre elhallgatott legyen, kinek szavára most van legnagyobb szükség. Ady Endre még beszél, kell, hogy beszéljen. Hiszen az, akit ma a nemzet gyászol, régesrég hordta a nemzet gyászát szívében. S most itt hagyott volna egyedül, árván, szörnyűséges gyászunkban? Nincs az ő rémes elégtételének kacagó, keserű szava többé? Vigasza sincsen számunkra? Ó, aki az erőt jelent, a magyar fajtának ősi, eredendő erejét, ime kiköltözik közülünk, mikor létre, mint mindannyiunk léthez való jogának hatalmas bizonyosságára hivatkozhatnánk a világ előtt?

Ady Endre meghalt. Láttam viaszszá vált orcáit a halottas ágyon. Fehér ajka, a vértelen, mely Jeremiás és Ezekhiel szavával ordította felénk a közelgő vést, ma kegyetlenül egybecsukódott. De nyitottak a könyvei s nyitvatárva bennük ez a csukott száj, ez a hunyt

szem, dobog a verni megszűnt szív minden verésének sohsem henye minden áldott szavában.

Ezekből a könyvekből kiolvashatod busuló magyar búdnak beszédét. S kiolvashatod belőlük nagy, fellobogó reményeid szavát is.

Mert örök javunk veszendő, hogy síma fekete fűrtelt kétségbeesetten rázva járt valaki köztünk, amikor itt azt mondták: „minden nagyon jól van”, pedig minden oly nagyon rosszul volt. Amikor az urak, kevesen s érdemtelének, azt hitték, fenéig tejfel, „barátságos a magyar világ”, hogy akkor járt közöttünk a mi lelkiismeretlenségünk szennyes tanyáin a tiszta fényű lelkiismeret. Hogy a hazugságban itt volt az igazság annak a költőnek személyében, aki le akarta tépni a könnyelmű arcokról a mosolyt, mert zokogott benne a veszendő fajta fájdalma:

Majd lerántom a lárvát,
S a síró magyar árvát
S ami csak fáihat, megmutatom
Mint bennem, fojtón, bátran.
Csap majd szét az országban
Kén-tüzesen a keserűség.

Igy káromkodott bele nyersen körütte az örömbé. Majd képet váltva, ijedten megalázkodott, meaculpázott és verte a mellét, amíg körülötte fenhéjaztak, hallelujáztak. Ezért kiáltották ki szájas állhazafiak hazaárulónak, aki-nél pedig senki jobban nem szerette a hazát. Ady Endre nem is élt a hazától elkülönült életet, mert a maga sorsát a haza sorsába fonta belé:

Mi az én nyomorúságom,
Bármilyen koldus, bármilyen bus?

Sírva látom:

Kietlenebb a fajtámé

Ez a fojtogató bánat sokszor küzde az országból, Párisba vágyott, mindig új meg újra, az új szegény legénynek Páris volt a Bakonya, hol magyar lelke sirámával megbútt az idegenben. Ilyenkor biztatgatta magát, hogy belelevenelje magát a honfigondjában, nagyobb, emberibb gondokba:

Hajj meg már bennem te civódó magyar
Békétlen Koppány, hun ördögök fia,
Komédia, minden komédia,
Nézzek immár nagyobbakra is...

De hiába biztatta magát, hiába verdeste véresre az oldalát, hiába futott be minden országot, hol jég-manók cibálják a hegyek üstökét, hol délre lejtő alpok alján, mirtusok közl csillognak a házfalak, hiába ivott, hiába ölelt, mindig és mindenütt és mindenben szenvedő magyar volt, ez a nyugtalan zarándoka a világnak. Ezért írta, hogy mint fel-feldobott kő, mely visszahull, úgy hull ide vissza mindig a magyar göröngyre. Magyar volt a vallása, a szerelme, ahogy magyar volt a földje s magyar még földöntúliak felé rajongó fantáziája is. Mert csak Ady merhette írni:

Ha olyan nagy volna a szíved,
Hogy a földet átöntené vérrrel
És melegítené
Izzó, beteges dobogással
Magyarul...

Ez az Ady-magyarság, az a frázistól mentes szent hazafiság, mely nem szavai s mégis egyetlen egy szóval könyvet szöklent a szembe.

De a magyarság — mint mindig — későn figyel föl az őszinte szóra. Vesztett csatáknak kellett jönniök, hogy ez a nép, mely hizelgéshez szokott, ráismerjen az ő leghivebb fiára. De Ady most sem tagadta meg természetét. A forradalom jósa nem jósolt boldog forradalmat. Benne a káosz élt. S minthogy ez ország jelképes életének tudatosan tudta magát, az országos káoszban, mint kaján démonunk, ijedten magára ismert. Tán e fölismerés elől menekült a halálba?

Kétségbeesett élet, kétségbeesett halál. Tegyük ide pontot? Mondjuk ki, hogy amint Tiszának szimbolikus élete és halála az avatag magyar múlt magába roskadását jelenti, úgy jelenti most ez az új, nagy jelképes halál a magyar jövő halálát? Nem. Nem lehet. Nem szabad!

Tisza a magyar önámítását jelentette, Ady a magyarnak önismeretét. Az önámítás, ha még oly fanatikus jóhiszeműséggel történik is, előbb-utóbb maga ellen fordul és e magaduló harcban megsemmisül. Az önismeret rettenetes kríziseken visz át — ezeket éljük ma — de előbb-utóbb megerősödésre és megtisztulásra vezet. De különben is Ady már beteg volt, alig élt, amikor a változást megérte. A forradalmi kormány kiküldöttjeinek, kik Adyban a forradalom költőjét üdvözölték, azt felelte szegény, kinlódó nagy ember: *azért dadogok, mert sokat kiabáltam*. Mózesi sors, hogy csak a jelen felfordulásáig jutott el. Azt érezte meg a múltban, ami jelenünk lett. A múlt már nem élte öntudattal, a jövőt, a biztos jobb jövőt nem kiabálhatta többé felénk. Csak dadogott már, — hogyan énekelt volna?

De mikép Dostojevsky és Tolstoj művei omda 1916.
nemcsak az orosz steppén végigsüvítő vihart,
hanem egyszersmind a vihar nyomában fris-
sebben tenyésző életet jelentik, oly biztos a mi
Adyfa vetett hitünk, mely „*valóra válik*“, hogy
benne a magyar pusztá él és a magyar puszt-
ján hosszú, biztos magyar jövőndők. Ady ki
nem énekelt énekei jelentik ezt nekünk, az el-
hallgatott költő dalai. Ebben a hitben gyászol-
juk őt, ebben a reményben járulunk kalaple-
véve országos ravatalának fáklyái elé!